

اخلاق رسول صلی الله علیه وسلم

(ترجمه)

در روزگاری که ارزش‌ها منحط و در هم پاشیده و غفلت‌ها افزایش یافته است، سیره رسول الله صلی الله علیه وسلم همچون چشمه‌ای است که هرگز خشک نمی‌شود و گلستانی که نسیم‌های بهشتی از آن برمی‌خیزد. هر خُلقِ نیکویی که در میان انسان‌ها دیده می‌شود، تنها سایه‌ای از خُلقِ اوست. هر نوری که در مسیر صالحان می‌درخشد، در حقیقت جرقه‌ایست از نور رسول الله صلی الله علیه وسلم است؛ کسی که الله سبحانه و تعالی او را رحمتی برای جهانیان فرستاد.

بزرگواری در ذکر و استمداد او صلی الله علیه وسلم: رسول الله صلی الله علیه وسلم هرگاه چیزی را فراموش می‌کرد، پیشانی مبارکش را بر کف دست شریفش می‌نهاد و می‌فرمود:

«اللهم ذکّرني ما نسيت، يا مُذَكِّرُ الشیء و فاعله، ذکّرني ما نسيت»

ترجمه: بارالها، آنچه را از یاد برده‌ام به یادم آور؛ ای یادآورنده هر چیز و انجام‌دهنده آن، مرا در یادآوردن آنچه فراموش نمودم یاری فرما!

این دعا نشان‌دهنده اوج ادب و فروتنی در روی آوردن به سوی الله سبحانه و تعالی در ظریف‌ترین حالات انسانی است. او صلی الله علیه وسلم هرگز تنها بر حافظه خود تکیه نمی‌کرد، بلکه هرگونه توفیق را به الله سبحانه و تعالی پیوند می‌داد؛ همان ذاتی که نه چیزی را فراموش می‌کند و نه گم. بدین‌گونه به ما می‌آموزد که ذکر در لحظات فراموشی یک عبادت است و یاری‌جستن از الله سبحانه و تعالی کلید دانش و هدایت.

سُنّت‌های معاشرت و وفاداری او صلی الله علیه وسلم: یکی از سُنّت‌های رسول الله صلی الله علیه وسلم بازپرداختِ قرض است؛ قرضی که عبارت از تسلیم چیزی به شرط بازگرداندنِ مثل آن است. همچنین عاریت گرفتن، عاریتی که عبارت از استفاده از چیزی و سپس بازگرداندن آن به صاحبش است. از او صلی الله علیه وسلم روایت است که چنین فرموده اند:

«إن خیارکم أحاسنکم قضاءً» (رواه مسلم)

ترجمه: بهترین شما کسانی هستند که در پرداخت و اداء حقوق، نیکوتر و خوش‌رفتارتر باشند.

معنی حدیث این است که بهترین شما کسی است که در پرداخت بدهی، خوش‌رفتارتر، دقیق‌تر و وفادارتر باشد. این سخن دارای پیام آموزنده با نهایت ژرف می‌باشد و آن این‌که وفای به تعهدات، بخشی از ایمان است و هرکه ذمه‌اش پاک و سالم باشد، دینش نیز پاک و سالم خواهد بود. امانت‌داری تنها در قراردادهای بزرگ نیست، بلکه در کوچک‌ترین جزئیات زندگی نیز لازم الاجراء است.

همچنین از سُنّت رسول الله صلی الله علیه وسلم پذیرایی و گرمی‌داشتن مهمان است؛ چنان‌چه ایشان چنین می‌فرمایند:

«مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ» (متفق علیه)

ترجمه: هر کس به الله (سبحانه و تعالی) و روز آخرت ایمان دارد، باید مهمان خود را اکرام کرده و گرمی بدارد.

پس گرامی داشت مهمان، تنها یک رسم اجتماعی نیست، بلکه عبادتی خالص است که از پاک‌ی دل، بزرگواری نفس و نیکویی اخلاق سرچشمه می‌گیرد.

روح ذکر و استعانت او صلی الله علیه وسلم: رسول الله صلی الله علیه وسلم بسیار همواره می‌فرمود:

«لا حول ولا قوة إلا بالله»

ترجمه: هر گونه تحول (تغییر حالت)، توان و قدرت ایستادگی در برابر دشواری‌ها و رهایی از سختی‌ها، تنها با نصرت و حمایت الله (سبحانه و تعالی) ممکن است

ذکری که خود ایشان آن را، طبق حدیث صحیح (رواه البخاری) گنجی از گنج‌های بهشت وصف کرده اند. این عبارت، تنها تکراری بر زبان نیست، بلکه اعلان تسلیم کامل به الله سبحانه و تعالی در هر حرکت و سکون است. هر که آن را از روی صدق بگوید، الله سبحانه و تعالی قلبش را از سنگینی تکالیف آسوده می‌سازد و ناتوانی‌اش را به توان و ضعفش را به قدرت بدل می‌کند.

ترحم ایشان بر مردم و ادب ملاقات: هرگاه کسی رسول الله صلی الله علیه وسلم را در حال نماز می‌دید و می‌نشست تا منتظر بماند، او صلی الله علیه وسلم نمازش را کوتاه می‌کرد، رو به او می‌آورد و با نهایت لطف و نرمی می‌فرمود: «ألك حاجة؟... آیا نیازی داری؟» کدام قلبی است که مناجات با پروردگارش او را از برآوردن نیاز نیازمند باز ندارد؟! او صلی الله علیه وسلم عبادت را با خدمت جمع کرده بود. نماز را با خشوع و فروتنی، خلوت با الله سبحانه و تعالی را با رسیدگی به مخلوق او. بدین‌گونه به ما می‌آموزد که عبادت راستین، مردم را کنار نمی‌زند؛ بلکه در آغوش می‌گیرد.

نظافت و زیبای در سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم: رسول الله صلی الله علیه وسلم خوش‌بوئی و نظافت را دوست می‌داشت و چنین می‌فرمود:

«إن الله جميل يحب الجمال» (رواه مسلم)

ترجمه: بی‌گمان الله (سبحانه و تعالی) زیباست و زیبایی را دوست می‌دارد.

از سنت او صلی الله علیه وسلم گرفتن ناخن‌ها، رسیدگی به موی، زدودن موی زیر بغل و عانه و دفن مو و ناخن و خون بود تا نفس را بر طهارت ظاهر و باطن باهم تربیت کند. او صلی الله علیه وسلم با سرمه "إثمد" سرمه می‌کشید؛ سرمه‌ای معروف در حجاز که بینایی را تقویت کرده و روشنی چشم را می‌افزاید. هیچ‌گاه طیب و خوشبویی بر او عرضه نمی‌شد؛ مگر این‌که خود را خوشبو می‌ساخت. او صلی الله علیه وسلم مشک و عود و همه خوشبویی‌ها را دوست می‌داشت؛ چنان‌که انس رضی الله عنه چنین می‌فرماید:

«كان النبي صلى الله عليه وسلم لا يرد الطيب» (رواه البخاري)

ترجمه: رسول الله صلی الله علیه وسلم عطر (خوشبوی کننده) را رد نمی‌کردند.

پس در نگاه او صلی الله علیه وسلم زیبایی عبادت بود، نظافت بخشی از ایمان و خوشبو بودن آرامشی که همان‌گونه که فضا را پر می‌کند، دل‌ها را نیز شاداب می‌سازد.

جمعه نور و خوشبویی: چون روز جمعه فرا می‌رسید و نزد رسول الله صلی الله علیه وسلم خوشبویی موجود نبود، یکی از همسرانش را فرامی‌خواند تا چیزی از خوشبویی را در آب بریزد؛ سپس آن را بر چهره مبارکش می‌نهاد تا شادی و بزرگی این روز عظیم را آشکار سازد؛ روزی که درباره‌اش چنین می‌فرمود:

«يَوْمُ طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ» (رواه مسلم)

ترجمه: برترین روزی که خورشید بر آن دمیده است، روز بافضیلت جمعه است.

او صلی الله علیه وسلم پیش از بیرون‌شدن برای نماز، سبیلش را کوتاه می‌نمود، ناخن‌هایش را می‌گرفت و با بهترین خوشبویی که می‌یافت خود را معطر می‌ساخت تا حسناش تا زمانی که بوی خوش بر او باقی است، جاری و پیوسته بماند.

ادب سخن و بلاغت بیان او صلی الله علیه وسلم: رسول الله صلی الله علیه وسلم هرگاه سخنی می‌گفت یا در پاسخ پرسشی چیزی می‌فرمود، آن را سه بار تکرار می‌کرد تا شنونده آن را به‌خوبی دریابد؛ چنان‌که در احادیث صحیح آمده است. این روش، جلوه‌ای از ادب تعلیم و رحمت او بر شنونده بود تا معنا را درست درک کند و آن را همان‌گونه که شنیده، بازگو نماید. سخن در نزد رسول الله صلی الله علیه وسلم امانت بود؛ نه بی‌هدف گفته می‌شد و نه بی‌حساب رها می‌گردید، بلکه با ترازوی حکمت سنجیده می‌شد. از همین رو، الله سبحانه و تعالی در شأن او فرمود:

﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ (۳) إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ﴾

ترجمه: و از روی هوس سخن نمی‌گوید؛ آن سخن جز وحی‌ای که به او فرستاده می‌شود نیست.

پس هر حرفی از رسول الله صلی الله علیه وسلم راه نما و هدایت‌گر است؛ هر سکوتی از ایشان درسی است آموزنده و هر لب‌خندی از ایشان قلبی را می‌ساخت.

مساجد، باغ و بوستان‌های انبیاء صلوات الله علیهم اجمعین: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود:

«المساجد مجالسُ الأنبياء»

ترجمه: مساجد، مجالس‌گا و جایگاه پیامبران است.

از سنت انبیاء این است که وقتی وارد مسجد می‌شوی، رو به قبله بنشینی و آرام و با سکینه قرار بگیری؛ نه صدایت را بلند کنی و نه خود را با سخنان دنیا مشغول داری. زیرا مسجد، مدرسه دل‌هاست؛ جایی که آرامش فرود می‌آید و ارواح اوج می‌گیرند و هرکه با قلب و تن پاک وارد مسجد شود، چهره‌اش نورانی و دلش پیوسته با الله سبحانه و تعالی از آن بیرون می‌آید.

اشراق و تابندگی الگوی نبوی: زندگی رسول الله صلی الله علیه وسلم برنامه‌ای کامل از ادب الهی بود؛ چه در خواب و بیداری، چه در گفتار و سکوت، چه در خوردن و پوشیدن و چه در بخشش و تبسم. هر لحظه از زندگی ایشان نوری بود که به سوی مکارم اخلاق راه می‌نمایاند؛ همان‌ها که درباره‌شان چنین می‌فرمود:

«إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ» (رواه مالك)

ترجمه: من برای این مبعوث شده‌ام که فضیلت‌های اخلاقی را به کمال برسانم.

پس هر که بخواهد خویشتن را اصلاح کند، باید به ادب او صلی الله علیه وسلم مؤدب شود و هر که بخواهد قلبش را پاکیزه سازد، باید به سنت او تأسی جوید. سنت او صلی الله علیه وسلم مجموعه‌ای از تشریفات خشک و بی‌روح نیست؛ بلکه راه و رسم زندگی رشیده است که با آن قلب‌ها شکوفا می‌شود و جامعه‌ها سامان می‌یابد.

سخن پایانی

ای کسی که در روزگاری آشفته به دنبال آرامش می‌گردی، به سیره و سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم بنگر تا یقین را بیابی. ای آن که اندوه زندگی تو را سنگین ساخته، به این سخن ایشان بیندیش «لا حول ولا قوة إلا بالله...» تا تسلا بخش دل تو گردد. و ای آن که در جست‌وجوی زیبایی و صفا هستی، به پاکی، خوشبویی و سکینه ایشان اقتدا کن!

بلی سعادتمند کسی است که الله سبحانه و تعالی او را از اهل سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم قرار دهد و رستگار، آن است که راه ایشان را پیوسته دنبال کند تا در کنار حوض شریفش به دیدارش برسد.

«اللهم ارزقنا حسن الاقتداء بنبيك صلى الله عليه وسلم، واجعلنا من أهل شمائله وأدبه ونوره، إنك وليّ ذلك والقادر عليه»

ترجمه مفهومی: بارالها، با فضل بی‌کرانت، توفیق پیروی نیکو و راستین از رسول گرامیت صلی الله علیه وسلم را به ما عطا فرما و ما را از کسانی قرار بده که به شمائل پاکش خویشتن را آراسته‌اند، با ادبش پرورش یافته‌اند، و از نور مبارکش رهیاب شده‌اند. بی‌تردید تویی کارساز این کار و یگانه توانای بر انجام آن.

برگرفته از شماره 471 مجله الوعي

مترجم: محمد علی مطمئن